

SEMINARIUM NAUKOWE 60 LAT „WIADOMOŚCI STATYSTYCZNYCH”

Stanisław PARADYSZ

Rola przedstawicieli statystyki publicznej i środowiska akademickiego w kształtowaniu profilu „Wiadomości Statystycznych”

Streszczenie. *Artykuł prezentuje ważniejsze wydarzenia ukazujące rolę akademickiego środowiska statystycznego oraz środowiska statystyki publicznej w kształtowaniu profilu informacyjnego „Wiadomości Statystycznych” („WS”). Za szczególnie znaczące uznano określenie strategii informacyjnej podczas tworzenia „WS” w 1956 r., niedopuszczenie w latach 60. XX w. do zdominowania treści czasopisma przez informacje instruktażowe i szkoleniowe przeznaczone głównie na użytek wewnętrzny, sprecyzowanie kierunków rozwoju charakteru naukowego „WS” oraz wprowadzanie od 2013 r. rozwiązań funkcjonalnych wynikających z wymogów stawianych czasopismom naukowym. Scharakteryzowano też środowisko akademickie Szkoły Głównej Planowania i Statystyki (SGPiS), które miało wpływ na utworzenie i ukształtowanie profilu tematycznego „WS”.*

Słowa kluczowe: akademickie środowisko statystyczne, czasopismo naukowe, profil informacyjny, poziom edytorski.

JEL: Y90

W ciągu 60 lat ukazywania się „WS” periodyk ten drogą stopniowych przekształceń zmienił profil z ukierunkowanego głównie na popularyzowanie wiedzy o praktyce statystycznej na czasopismo naukowe, w którym dominującym nurtem są studia metodologiczne oraz zastosowanie statystyki matematycznej

i ekonometrii w praktyce. Zmiany te inicjowali zarówno pracownicy GUS, jak i przedstawiciele akademickiego środowiska statystycznego. Szczególną rolę w powstaniu i ukształtowaniu profilu „WS” odegrały:

- propozycje zgłaszane przez środowisko akademickie, które przyczyniły się do utworzenia naukowego czasopisma statystycznego;
- przeciwdziałanie przez kierownictwo GUS naciskowi na zwiększenie w „WS” liczby artykułów o charakterze instruktażowym i szkoleniowym;
- wprowadzenie rozwiązań wynikających z wymogów Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) w zakresie funkcjonowania czasopism naukowych.

POWSTANIE „WS” JAKO NAUKOWEGO CZASOPISMA STATYSTYCZNEGO

Opiniotwórcze akademickie środowisko statystyczne powstało w Warszawie w pierwszej połowie lat 50. XX w. Tworzyli je profesorowie i asystenci wykładający przedmioty statystyczne w SGPiS¹, w tym kadra kierownicza GUS². Studia prowadzono w systemie dwuetapowym. Program realizowany na Wydziale Statystycznym, w trakcie trzyletnich studiów dających tytuł ekonomisty-statystyka³, obejmował w okresie 1949—1952 dziewięć przedmiotów statystycznych wykładanych przez⁴:

- prof. Stefana Szulca i asystenta Stanisława Paradysza⁵ — metody statystyczne;
- prof. Oskara Langego i asystenta Tadeusza Czechowskiego — ogólna teoria statystyki⁶;
- prof. Kazimierza Romaniuka i asystenta Władysława Welfego — statystyka gospodarcza;
- Bogdana Szulca i asystenta Leszka Zienkowskiego — indeksy ekonomiczne;
- prof. Marka Fisza — metoda reprezentacyjna;
- Ignacego Osipowa i asystenta Zygmunta Peukera — statystyka przemysłu;
- prof. Edwarda Szturm de Sztrema — metody graficzne w statystyce;
- Juliusza Millera — technika statystyczna;
- Stanisława Konferowicza — historia statystyki.

Z chwilą uzyskania większej swobody badawczej GUS rozpoczął nowe badania i analizy statystyczne. Niektórzy członkowie środowiska akademickiego brali w nich udział jako konsultanci naukowci. W wyniku tej współpracy środowisko akademickie zwróciło się do kierownictwa GUS z sugestią utworzenia czasopisma naukowego i powołania W. Welfego na redaktora naczelnego.

¹ Powstała w 1949 r. po upaństwowieniu Szkoły Głównej Handlowej (SGH).

² Zespół wykładowców byłej SGH nie zapewniał realizacji wszystkich przedmiotów statystycznych, zaangażowano więc naukowców z innych szkół wyższych oraz z GUS.

³ Drugim etapem były roczne studia magisterskie.

⁴ Źródło informacji — indeks SGPiS nr 69/S Stanisław Paradysz.

⁵ Student na Wydziale Statystycznym SGPiS w latach 1949—1952, mianowany asystentem prof. Szulca w 1950 r.

⁶ W ramach tego przedmiotu prof. Lange wykładał również podstawowe metody statystyki matematycznej.

Kierownictwo GUS podjęło w 1955 r. decyzję o rozpoczęciu wydawania naukowego czasopisma statystycznego pod tytułem „Wiadomości Statystyczne”. Nazwą tą nawiązywano do publikacji GUS ukazującej się w dwudziestolecium międzywojennym. Do składu Kolegium Redakcyjnego „WS” powołano — poza redaktorem naczelnym W. Welfem — pracowników GUS: Jana Iszkowskiego, Ignacego Osipowa, Leszka Zienkowskiego oraz Danutę Fijałkowską jako sekretarza redakcji.

„WS” ukazywały się w latach 1956—1965 w cyklu dwumiesięcznym (w formacie A4), a od 1966 r. w cyklu miesięcznym. Profil czasopisma został określony przez Kolegium Redakcyjne w zeszycie pierwszym: *Podjęcie publikacji „Wiadomości Statystycznych” ma na celu szerokie informowanie statystyków, ekonomistów i działaczy gospodarczych o metodach badań statystycznych stosowanych w Polsce i za granicą oraz podawanie aktualnych, analitycznie opracowanych danych statystycznych obrazujących rozwój gospodarki narodowej w Polsce Ludowej i w innych krajach*. Początkowo „WS” były zdominowane przez praktykę statystyczną.

UTRZYMANIE PROFILU NAUKOWEGO „WS”

W latach 50. i 60. XX w. ważnym zadaniem GUS było podniesienie kwalifikacji pracowników terenowych organów statystycznych, tj. urzędów statystycznych w województwach i inspektoratów statystycznych w powiatach. Dla pracowników na stanowiskach kierowniczych organizowano centralne kursy szkoleniowe w Warszawie. Obowiązkiem osób, które ukończyły takie kursy było przeszkolenie pracowników oddziałów oraz inspektoratów. Na potrzeby szkolenia na szczeblu wojewódzkim opracowywano w GUS instruktaże i metody analizy sprawozdań statystycznych. Domagano się także zamieszczenia w „WS” artykułów opisujących główne problemy badawcze oraz prezentujących metody analizy danych w zakresie statystyki opisowej. Włączenie do „WS” tego rodzaju opracowań spowodowałoby przekształcenie profilu czasopisma na służący prawie wyłącznie wewnętrznym potrzebom statystyki państwowej. Aby do tego nie dopuścić, decyzją kierownictwa GUS utworzono odrębne czasopismo pt. „Statystyk Terenowy”. Ukazywało się ono w latach 1966—1975 i stanowiło istotną modyfikację informacyjną wydawanego wcześniej (od 1955 r.) „Biuletynu GUS”, przeznaczonego dla pracowników terenowych organów statystycznych.

KIERUNKI ROZWOJU „WS”

Od 2013 r. Kolegium Redakcyjne i Rada Programowa przy wsparciu Departamentu Analiz i Opracowań Zbiorczych oraz Naukowej Rady Statystycznej systematycznie wprowadzały szereg rozwiązań funkcjonalnych wynikających przede wszystkim z wymogów MNiSW stawianych czasopismom naukowym.

W celu podniesienia poziomu naukowego „WS” sprecyzowano następujące kierunki rozwoju i zmian⁷:

- zwiększenie udziału artykułów naukowych oraz zapewnienie odpowiedniego poziomu naukowego publikowanych prac;
- wyraźne rozgraniczenie artykułów naukowych od opracowań informacyjnych i okolicznościowych oraz znaczne ograniczenie liczby tych drugich;
- wykorzystanie przy zamawianiu artykułów potencjału naukowego uniwersytetów, PTS oraz wojewódzkich urzędów statystycznych, a także publikowanie artykułów polemicznych;
- ustanowienie, jako organu doradczego dla redakcji „WS”, Rady Naukowej (a nie Rady Programowej) składającej się z pracowników uniwersytetów, instytutów naukowych krajowych i zagranicznych oraz GUS;
- wydawanie „WS” w języku angielskim bądź przynajmniej publikowania niektórych artykułów w tym języku.

Należy nadmienić, że w 2015 r. „WS” spełniły wszystkie wymogi merytoryczne i formalne MNiSW dotyczące czasopism naukowych.

1 stycznia 2016 r. zarządzeniem Prezesa GUS powołano nowy skład Rady Naukowej i Kolegium Redakcyjnego oraz nowego redaktora naczelnego „WS”. W 2016 r. doprowadzono do wyeksponowania w profilu programowym naukowego charakteru czasopisma i unowocześniono jego poziom edytorski. Wprowadzono pięć działów tematycznych dla artykułów naukowych: „Studia metodologiczne”, „Statystyka w praktyce”, „Edukacja statystyczna”, „Statystyka w społeczeństwie informacyjnym” oraz „Z dziejów statystyki”. Zrezygnowano z publikowania artykułów i opracowań informacyjnych oraz okolicznościowych, a dla pozostałych materiałów utworzono dział „Informacje. Przeglądy. Recenzje”.

Opracowano szczegółowe objaśnienia dotyczące kwalifikowania artykułów oraz wskazówki dla autorów (zamieszczane na końcu każdego wydania). Kolegium Redakcyjne zostało zobowiązane do oceny naukowego charakteru recenzowanych artykułów. Odpowiednio zmodyfikowano też kartę recenzji artykułów.

Nawiązano kontakty z pracownikami naukowymi uniwersytetów i innych jednostek naukowych w celu zapewnienia większej liczby artykułów zawierających studia metodologiczne. Dokonano unowocześnienia poziomu edytorskiego „WS” zgodnie z wymogami MNiSW oraz kryteriami przyjętymi dla czasopism naukowych. Na tym jednak „WS” nie poprzestają. Trwają prace nad zwiększeniem funkcjonalności strony internetowej, ponieważ czasopismo ukazuje się również w wersji elektronicznej i jest to jego wersja pierwotna.

dr Stanisław Paradysz — Warszawa

⁷ Opinie i sugestie dotyczące wyeksponowania naukowego charakteru „WS” zostały zaprezentowane przez grono profesorów na posiedzeniu Naukowej Rady Statystycznej w październiku 2015 r.

Summary. *The article presents major events illustrating the role of both statistical academics and official statistics community in the development of „Statistical News” information profile. The formulation of an information strategy during the creation of „Statistical News” in 1956, the refusal of dominating magazine contents by instructional and training information mainly for internal use in the 1960s as well as the introduction of functional solutions resulting from the requirements of scientific journals in 2013 were considered as one of the most significant issues. The academic community of the Main School of Planning and Statistics, which has influenced the development of the thematic profile of „Statistical News”, was also characterized in this paper.*

Keywords: statistical academic community, scientific journal, information profile, editorial level.